

TRAMPOLINI IN VARNOST

Trampolin je splošen naziv za elastične-prožne ponjavo, ki v različnih izvedbah lahko služi kot naprava za igro, rekreativno telesno vadbo ali športno dejavnost. Institucija, ki v EU skrbi za standardizacijo (**CEN** – Committee for European Standardisation), trampoline razvršča v štiri skupine in sicer:

- a) Trampolini, ki so obravnavani kot gimnastična-športna oprema in so praviloma namenjeni profesionalni rabi oziroma namenskemu gojenju tega športa (tudi olimpijska disciplina). Za take trampoline je sprejet standard in sicer *EN 13219 Gimnastična oprema - Prožne ponjave - Funkcionalne in varnostne zahteve, preskusne metode*.
- b) Trampolini za šport, ogrevanje in rehabilitacijo. Za tovrstne trampoline še ni ustreznih standardov.
- c) Trampolini za javno uporabo, tako v zaprtih prostorih, kot tudi na prostem. Tudi za tovrstne trampoline še ni ustreznih standardov.
- d) Trampolini za domačo rabo. Namenjeni so izključno za privatno za rabo in so uvrščeni v kategorijo igrač. V fazi sprejemanja je ustrezn standard z oznako *EN 71-14 (Safety of toys - Part 14: Trampolines for domestic use)*

Iz navedenega je razvidno, da, kar se standardov tiče, to področje še ni povsem urejeno, posledica pa so zadrege pri zagotavljanju varne uporabe, težave pri izvajanju sistematičnega nadzora in težave pri opredeljevanju odgovornosti v primeru nezgode.

Konstruktivske zasnove trampolinov so lahko zelo različne. Enostavni in najpogostejši so trampolini z okroglo ponjavo vpeto na obroč, ta pa je lahko na nogah, dvignjen od tal, lahko pa je tudi v nivoju tal. V tem primeru mora biti pod ponjavo izkopana dovolj globoka luknja. Zahtevnejši trampolini so izdelani v pravokotni obliki, v različnih razmerjih dolžine in širine. Taka izvedba dopušča sestavljanje posamičnih ponjav t.im. trampolinske parke ali »baterije«. V zadnjem času se pojavljajo tudi trampolini, ki imajo tudi poševne ponjave, največkrat v kombinaciji z vodoravnimi ponjavami.

Prav nevarnost, da do nezgod lahko pride, je osnovno izhodišče za iskanje rešitev pri ravnanju tako proizvajalcev trampolinov, kot tudi uporabnikov oziroma upravljavcev igrišč s trampolini.

Varnost trampolina je v prvi vrsti odvisna od tega kje in na kakšen način trampolin uporabljamo. Kot je bilo že omenjeno, lahko trampolin služi tako športnim tekmovanjem, kot tudi igri in rekreaciji na domačem vrtu. Logično je, da v primeru športne rabe trampolina vse aktivnosti vodi in nadzoruje usposobljeno osebje-trenerji. Tudi naprava sama je praviloma preskušena, saj za tovrstne trampoline obstajajo standardi. Precej drugače je s trampolini, ki

jih vidimo na javnih in zasebnih površinah ter služijo predvsem rekreaciji in zabavi. (Pre)pogosto so postavljeni na neprimerne površine, vprašljiva je lahko kakovost naprave in tudi vzdrževanje je velikokrat zanemarjeno. Še bolj je pomanjkljiv in nedorečen način rabe trampolina. Predvsem na zasebnih površinah trampolin uporablja več otrok hkrati, pogosto brez nadzora. Tu se dogajajo nesreče, lahko tudi s hudimi posledicami.

V Sloveniji posebne statistike, ki bi obravnavala nesreče na trampolinah, nimamo, vsekakor pa nam veliko povedo statistični podatki, ki jih vodijo v ZDA. Podatki organizacije za varstvo potrošnikov (*Consumer Product Safety Review*) kažejo, da je bilo v ZDA leta 2006 na trampolinah zabeleženih več kot 100.000 nezgod. Največkrat so poškodovanci stari med 5 in 14 let (v 65% primerov), otroci mlajši od 5 let pa so udeleženi v 15 % primerih. Starejši otroci in mlajši odrasli (15 do 24 let) so udeleženi v cca 14% nesreč, relativno malo pa je ponesrečencev, ki so starejši od 25 let (cca 6 %).

Velika večina ponesrečencev (96 %) je bila oskrbljena in odpuščena v domačo nego, cca 6 % pa je bilo zadržanih na bolnišničnem zdravljenju. Po podatkih dostopnih na »SpineUniverse.com« naj bi bilo v letu 2009 v ZDA zabeleženih tudi devet smrtnih primerov povezanih s trampolini.

Največkrat pride do poškodbe zgornjih okončin (cca 41 %) in sicer najpogosteje do zlomov in zvinov, kar v 64 % primerov. Spodnje okončine so poškodovane v 30 % nesreč, vendar prevladujejo poškodbe mehkih tkiv (61 %) in je zlomov ali zvinov manj, cca 29 %). V cca 11 % nesreč je poškodovan obraz (raztrganine), v cca 10 % nesreč pa pride do poškodbe glave ali vratu. Tudi podatki za predhodna obdobja kažejo podobno strukturo nesreč in poškodb, razviden pa je tudi trend naraščanja števila nesreč, kar je vsekakor povezano s povečanim številom trampolinov v uporabi.

Da je trampolin lahko tudi nevaren, dokazujejo podatki avstralskih strokovnjakov, ki so raziskovali padce z igral in ugotovili, da so poškodbe zaradi padca najpogostejše na plezalih (cca 34 %), takoj pa jim sledijo trampolini (cca 21%).

Kot je bilo že omenjeno, se največ nesreč zgodi na trampolinah v domači rabi in trampolinah, ki so, za popestritev ponudbe, postavljeni ob različnih lokalih.

Da bi lahko preprečili nesreče, je potrebno prepoznati ravnanja, ki so največkrat vzrok za poškodbe. Najpogosteje so to:

- nevarni skoki in salte,
- trk dveh oseb, ki istočasno uporabljata eno ponjavo,
- nerodni ali trdi doskok na trampolinu in ob njem,
- trk ob nezaščiten okvir ali vzmeti trampolina,
- padec s trampolina in pristanek na trdi okoliški podlagi ali predmetu

Kot je iz statističnih podatkov razvidno, so poškodbe možne na vseh delih telesa, še posebej na rokah, nogah, glavi in vratu. Poškodbe glave in vratu sodijo med najbolj resne, ki se lahko pripetijo na trampolinu.

In kaj storiti, da bo uporaba trampolina varna?

Že pri nakupu je potrebno paziti:

- da je osnovna konstrukcija dovolj močna in toga,
- da ima trampolin varnostni sistem (mrežo), ki preprečuje padec z naprave,
- da ima trampolin zaščite, ki preprečujejo prehod pod ponjavo,
- da so vsi trdi deli zaščiteni z mehko oblogo, ki se ne sme premikati,
- da na trampolinu ni ostrih trdih delov, ki bi bili kakorkoli dosegljivi otroku,
- da je trampolin opremljen z vidnimi in razumljivimi navodili za varno rabo, kot tudi navodili za varno postavitve in vzdrževanje,
- da je izdelku priloženo dokazilo o skladnosti s standardi oziroma varnostnimi zahtevami

Pri postavitvi trampolina se držimo napotkov proizvajalca, če pa navodil ni, moramo poskrbeti:

- da trampolin stoji na vodoravni podlagi, ki mora biti trdna vendar ne trda (beton, asfalt). Če ni druge možnosti, trdo podlago prekrijemo z mehkejšo oblogo, kot npr, plošče iz regenerirane gume, mehke blazine, sipki materiali, itd. Površina ne sme biti spolzka.
- nad trampolinom mora biti zagotovljenega dovolj prostora, v katerega ne smejo segati predmeti kot npr. veje drevesa, robovi streh ali druga oprema. Če proizvajalec drugače ne določi, potem je minimalen odmik trdih predmetov cca 2,5 m,
- če je trampolin na javni površini (npr. ob gostinskih lokalih, rekreacijskih parkih, ipd.), je potrebno zagotoviti, da v času, ko igrišče ni odprto, ni možna uporaba trampolina (vrata, ograje, zaklepanje, ...)

Ko je trampolin postavljen, je potrebno poskrbeti, da bo tudi uporaba varna. Še posebej je za varnost potrebno poskrbeti povsod tam, kjer je trampolin javno dostopen uporabnikom različnih starosti, različnih sposobnosti in različnih izkušenj. Poskrbeti je potrebno predvsem:

- da trampolin oziroma eno ponjavo istočasno uporablja samo ena oseba, v nasprotnem primeru preteži nevarnost trka in hudih poškodb glave ali vratu,
- otroci mlajši od 6 let še nimajo dovolj razvitih motoričnih sposobnosti in naj ne izvajajo zahtevnih skokov,
- dogajanje na trampolinu naj vedno spremlja odrasla oseba, ki skrbi za varno rabo in po potrebi tudi ukrepa. Še posebej to velja za vse trampoline, ki so namenjeni javni rabi,
- pred vstopom na trampolin mora uporabnik odložiti vse trde predmete (ura, mobilni telefon, očala, nakit),
- trampolin lahko uporabljamo samo bosi ali z namenski obuvali s tankim podplatom. Tudi skakanje v nogavicah ni priporočljivo,
- otroci se ne smejo zadrževati pod trampolinom,
- na trampolin se dostopa vedno samo preko stopnic ali lestve, ki je prislonjena v ta namen. Prav tako naj se lestev uporablja tudi za sestop s trampolina.
- višina skoka mora biti prilagojena sposobnosti uporabnika, ki mora vedno kontrolirano doskočiti,
- mokrih trampolinov ni dovoljeno uporabljati,
- vsak trampolin, še posebej v javni rabi, naj ima na vidnem mestu izobešena navodila za varno rabo. Zelo učinkovita so navodila in obvestila v obliki grafičnih simbolov – piktogramov. Tovrstna sporočila razumejo tudi majhni otroci, in tako sami prispevajo k varni uporabi igrala.

Raven varnosti trampolina in njegove rabe pa je potrebno tudi vzdrževati. Pogosta slika trampolinov, ki so v uporabi dve ali tri leta, je včasih prav žalostna. Nosilni deli so razmajani ali polomljeni, ponjava ima luknje, mreža je raztrgana, itd. Dolžnost vsakega lastnika in upravljavca igrišča je, da sistematično izvaja preglede trampolina in ga tudi redno vzdržuje. Osnovno pravilo je, da mora biti naprava vedno brezhibna, v nasprotnem primeru pa mora biti uporaba fizično onemogočena.

Pri pregledu trampolina moramo biti posebej pozorni:

- da so vsi dostopni oziroma izpostavljeni trdi deli vedno zaščiteni z mehko oblogo, še posebej to velja za dele na katere lahko uporabnik doskoči ali pade,
- ponjava ne sme biti raztrgana, prav tako ne zaščitna mreža,
- nameščene morajo biti vse vzmeti in ne smejo biti raztegnjene. V nasprotnem primeru lahko pride do nekontrolirano skakanje in doskoka izven osrednjega dela trampolina,

In kako je z odgovornostjo v primeru nezgod? Če je naprava na domačem vrtu, je povsem jasno, da so za vse morebitne nevarnosti ali nezgode odgovorni starši oziroma lastnik trampolina. Nekoliko drugače je v primeru, ko je trampolin postavljen ob gostinskem lokalu ali v trgovskem centru. V takem primeru je za celovito varnost odgovoren lastnik lokala oziroma najemnik. Velja zelo preprosto pravilo; trampolin mora biti v vseh pogledih vsak trenutek varen ali pa ga tam ne sme biti oziroma mora biti uporaba fizično onemogočena. Opozorilni napisi »UPORABA NA LASTNO ODGOVORNOST« pravzaprav nimajo nikakršne veljave in upravljavca ne odvezujejo odgovornosti za morebitne posledice.

Vsak odgovoren lastnik trampolina, ki napravo daje v javno rabo, poskrbi:

- da kupi trampolin, ki ima dokazila o varnosti oziroma skladnosti s standardi. Izogiba naj se trampolinov z oznako CE, saj so ti uvrščeni med igrače in namenjeni samo domači rabi,
- da je naprava postavljena v skladu z navodili proizvajalca ali strokovnjaka,
- da je ob napravi dovolj obvestilnih in opozorilnih napisov vezanih na varno uporabo,
- da je igra vedno nadzorovana s strani odrasle osebe,
- da so zagotovljeni redni pregledi in ustrezno vzdrževanje trampolina,
- da o vseh navedenih aktivnostih vodi zapise oziroma dokumentacijo

In kako skrbimo za varnost trampolinov v Sloveniji?

V vrtcih je trampolinov relativno malo, saj je pri velikem številu otrok težko zagotoviti varno nadzorovano rabo. Če pa že je postavljen na otroško igrišče, ga je potrebno, z varnostnega vidika, obravnavati kot zunanje igralo in zagotoviti skladnost s standardi SIST EN 1176-1 in SIST EN 1177, ki obravnavajo zunanja igrala in podlage za ublažitev padca. Pooblastila za nadzor trampolinov v vrtcih ima Zdravstveni inšpektorat RS (ZIRS).

Veliko več trampolinov vidimo na površinah ob gostinskih lokalih, kot sestavni del ponudbe lokala. Tu nadzor izvaja Tržni inšpektorat RS (TIRS). Ker gre za trampoline, ki so v javni rabi, standardi za tovrstne naprave pa so šele v pripravi, tržna inšpekcija sledi zahtevam Zakona o splošni varnosti proizvodov (ZSVP-1). Ta od vsakega proizvajalca izdelkov ali ponudnika storitev zahteva, da trgu ponudi samo varen izdelek ali varno storitev. Smatra se, da je izdelek varen, če je skladen z nacionalnimi standardi, če pa takih standardov ni, je potrebno skladnost oceniti z upoštevanjem vseh morebitnih drugih informacij, ki se direktno ali indirektno nanašajo na enake ali podobne proizvode.

Tržna inšpekcija v Sloveniji izvaja inšpekcijske nadzore, na lokacijah kjer ima pristojnosti, po naslednjih kriterijih (vir: TIRS):

- označevanje (sledljivost) proizvoda z navedbo proizvajalca; standarda (če je), leto proizvodnje;
- navodila za uporabo V SLOVENSKE JEZIKU, ki naj vsebuje:
  - navodilo za montažo
  - navodilo za prenos in skladiščenje
  - navodilo za vzdrževanje
  - predlagan prostor
- OPOZORILO, da mora biti uporaba trampolina pod nadzorom,
- OPOZORILO, da je uporaba za eno osebo (ali drugače, če je to proizvajalec predvidel),
- postavitev/ namestitvev trampolina: stabilna, brez drsenja, poskakovanja in po navodilih proizvajalca,
- prostor pod trampolinom: prazen
- vzmetenje: oblazinjeno; barva oblazinjenja kontrastne barvi odskočne ponjave; varno pripeto
- matice in vijaki: zaščiteni
- očitne nevarnosti: trdi ali ostri deli, luknje, raztrganine, poškodovani deli

Iz navedenega lahko povzamemo, da moramo biti pri nabavi trampolina previdni, še posebej takrat, ko je namenjen javni rabi. V takem primeru nikakor ne kupujmo trampolina z oznako CE, če pa že, naj usposobljena institucija preveri varnost naprave tudi za javno rabo in izda ustrezno potrdilo - certifikat.

Nujno je trampolin varno postaviti in poskrbeti, da bodo uporabniki obveščeni o načinu varne rabe. Trampoline je potrebno redno pregledovati in jih vzdrževati ter o tem voditi dokumentacijo.

Slavko RUDOLF

Prispevek je v obliki članka objavljen v prilogi Dela – POLET